'L hawn u 'l hemm fid-Dizzjunarji tal-Malti

Kull min fit-tgħarrif u tkixxif fuq il-Malti ħtieġlu jqalleb, igħarbel u jifli d-Dizzjunarji tal-Malti ra b'għajnejh, u aktar minn darba, li d-Dizzjunarji li għandna huma kollha neqsin. Jew ma jġibux il-kliem Malti kollu; jew ma jagħtux it-tifsir kollu li kliem jew għajdut għandu; jew ma jsemmux it-tiswir u t-tusigħ kollu li kelma għandha jew jista' jkollha; jew iħalltu flimkien u jnisslu minn għerq wieħed kliem li jidher, iżda mhux, ta' nisel wieħed. Dan in-nuqqas jaħtieġ li jissewwa. Iżda biex jissewwa mhux biżżejjed ixxogħol ta' wieħed waħdu, imma tinħtieġ il-ħedma għaqlija u għalenija ta' ħafna, flimkien mal-għajnuna mqar żgħira ta' min jista' jikseb xi tagħrif fuq kliem minsi jew fuq it-tifsir ta' kliem magħruf, jew fuq in-nisel ta' kliem li jixxiebah.

Biħsiebni niġbor xi kliem li fuqu hemm xi ħaġa xi tgidħ u xi ssewwi fid-Dizzjunarji. Ma tkunx damma ta' kliem imqassma fuq l-Alfabet, imma ġabra minn hawn u minn hemm skond ma jiġi f'idejja fit-tiftix tiegħi. Għalhekk ħadd ma jistagħġeb jekk minn ittra naqbeż għal oħra, u mbagħad nerġa' lura minn fejn qbiżt jew nimxi issa ma' din u issa ma' dik l-ittra.

AĠAR, *flus mogħtija b'karità lill-foqra*; *għamil ta' ħniena ma' għajrna* (Vassalli, Falzon); *flus mogħtija lill-ħaddiem ta' jum xogħol* (Caruana). It-tifsira ewlenija li taqbel mal-Għarbi hi dik ta' Caruana, għalkemm issura tal-kelma għarbija li tfisser *salarju* hi *aġra* u mhux *aġar*. *Aġar* huwa *l-ħlas* jew *għamil bi tpattija ta' ġid*. Caruana jagħti wkoll il-kelma *aġir* li tfisser: *ħaddiem mikri, ħaddiem tal-ġurnata.* Tifsira tajba.

EMMEN, l-ewwel sura ta' dal-verb li fil-Għarbi hi *amen*, tfisser *to be loyal.* Fil-Malti ma għandniex. U dak li aħna nifhmu bil-verb *emmen*, fil-Għarbi jitfisser b'suriet oħra ta' dan il-verb. Mill-għerq ta' dan il-verb jidhirli li nistgħu noħorġu żewġ kelmiet ġodda, li huma *emîn* = *loyal* u *emiena* = *loyalty*, li jiena daħħalthom it-tnejn fil-kotba tiegħi. Il-kelma *emna*, li Caruana jagħtiha t-tifsir ta' *fede*, *credenza*, u li b'dan it-tifsir dieħla ġmielha fil-Malti, ma tfisserx hekk, iżda tfisser *sincerity*. Biex in-

fissru l-kelma *fidi* niktbu *emmna=belief* jew *emmin=believing*, li huma t-tnejn imnisslin minn *emmen*.

Dan il-verb *emmen*, għalkemm huwa tat-tieni sura, hu meqjus bħala verb ta' l-ewwel sura li minnu tnisslet it-tieni sura, *wemmen = to make to believe* Minn dan joħroġ in-nom *twemmin* li jfisser: *making to believe* jew *being made to believe*.

IBEN, id-Dizzjunarji kollha jġibu dil-kelma, iżda l-ebda wieħed ma għaraf joħroġ minnha l-verb *webben* li jfisser *to adopt*. Dan il-verb hu msawwar fuq ir-regola. Hekk minn *ikel* nagħmlu *wekkel, mwekkel, wekkiel*; minn *iebes* nagħmlu *webbes*. Nistgħu mela ngħidu: *Toni u Karmni ma kellhoma ulied; ġiebu tifel minn Dar il-Ltiema u webbnuh*, jiġifieri *ħaduh bħala binhom, għamluh binhom*. Ukoll: *It-twebbin jagħti lill-webbien id-dmir ta' missier, u lill-imwebben id-dmir ta' iben*.

AĦĦAR, minn dil-kelma nistgħu nagħmlu l-plural *aħħarin* li, meta jkun marbut mal-plural *ewwelin* (minn *ewwel*), jieħu bixra klassika u jdoqq ħelu fil-widna. Nistgħu ngħidu: *Il-ġrajja ta' Malta huma kollha sbieħ, l-ewwelin u l-aħħarin*, jiġifieri *ta' l-ewwel u ta' l-aħħar, ta' dari u tal-lum*. F'dan is-sens jien daħħalt fil-kotba tiegħi dawn iż-żewġ kelmiet marbutin flimkien.

AGĦRAĠ, dil-kelma għandha tinkiteb b'*ġ* fit-tarf, bħalma jiktibha Caruana. Billi xi wħud jagħtuha l-ħoss ta' *x* Vassalli u Falzon miegħu jiktbuha *agħrax*.

OFFI, ngħidu: *offi għalik* ! Il-kelma hi miktuba b'*o* fil-bida minn Caruana u Falzon. Imma għandha tinkiteb *għuffi*, (*għoffi*), li hi mnsensla mal-kelma *għafja*, li tfisser *saħħa* u li aħna għandna ngħiduha f'dan il-għajdut: *il-għafja tal-mewt*, jiġifieri, dik it-taqliba għall-aħjar li xi drabi tiġi fuq il-marid qabel ma jmut. Bil-Għarbi jgħidu: *Għâfâk Allah* ! jiġifieri: Iżommok Alla qawwi u sħiħ ! Vassalli jikteb: *Għafja għalik* !

JIES, dil-kelma ngħiduha biss meta rridu nfissru li *ma hemmx tama*, hekk: *qata' jiesu*; *bla jies, ma hemmx jies*. Caruana u Falzon jagħtuha t-tifsir: *speranza*. Ħażin. *Jies* tfisser il-maqlub, bħalma sewwa jġib Vassalli: *disperazione*. Għalhekk qatt ma ngħidu: *Għandi jies li kollox ikun sewwa*, biex infissru t-tama li kollox ikun sewwa. Jista' mbagħad, min irid, jistaqsi l-għala kelma li fiha nfisha tfisser ħaġa negativa, nżidulha magħha kelma oħra negativa.

IDDA, verb li fil-Malti għandu żewġ tifsiriet: *to shine* u *to hand over.* Falzon u Caruana jagħtu ż-żewġ tifsiriet lil verb wieħed. Iżda l-verb *idda* qiegħed għal żewġ verbi li ma humiex imnisslin minn għerq wieħed. Meta jfisser *to shine*, id-*d* hija d-*dad* Għarbija; u meta jfisser *to hand over*, id-*d* hija *dal.* Għalhekk f'Dizzjunarju tal-Malti l-verb *idda* għandu jidher darbtejn skond in-nisel u t-tifsira tiegħu, bħalma jagħmel Vassalli.

U Caruana jżid isensel dan il-verb biż-żewġ tifsiriet mal-kelma *id* !

P. P. SAYDON